

hoe beheer je een zwembad (in rijkswater)?

Rijkswaterstaat en de nieuwe Europese

Zwemwaterrichtlijn

Nederland leeft met water betekent ook: Nederland leeft met zwemwater! Honderdduizenden zwemmers en andere recreanten uit binnen- en buitenland genieten jaarlijks van een verfrissende duik in zee, plas of meer. Dat gebeurt gelukkig vooral in zones die als officieel zwemwater te boek staan. Alleen op die locaties, en dat zijn er honderden verspreid over het hele land, is namelijk sprake van zwemwaterbeheer.

Zwemwaterbeheer, dat veilig en verantwoord zwemmen mogelijk maakt, is een gedeelde taak. Provincies, waterschappen en Rijkswaterstaat zorgen gezamenlijk, en in nauw overleg met verschillende belangenorganisaties, voor schoon en toegankelijk zwemwater. Want dat 'hun' zwemwater schoon is, dat weegt voor al die recreanten het zwaarst. Hoe en door wie zwemwater wordt beheerd, staat beschreven in de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whvbz).

Sinds 2006 heeft de Nederlandse overheid rekening te houden met een nieuwe Europese zwemwaterrichtlijn. In deze publicatie leest u wat de richtlijn betekent voor Rijkswaterstaat als zwemwaterbeheerder én publieksgericht netwerkmanager.

en richtlijn voor zwemwater?

Jazeker, de eerste Zwemwaterrichtlijn van Europese makelij stamt uit 1976. Aangezien inzichten in onder meer waterkwaliteitsbeheer en publieksvoorlichting in de loop van drie decennia zijn veranderd, was er behoefte aan een nieuwe richtlijn.

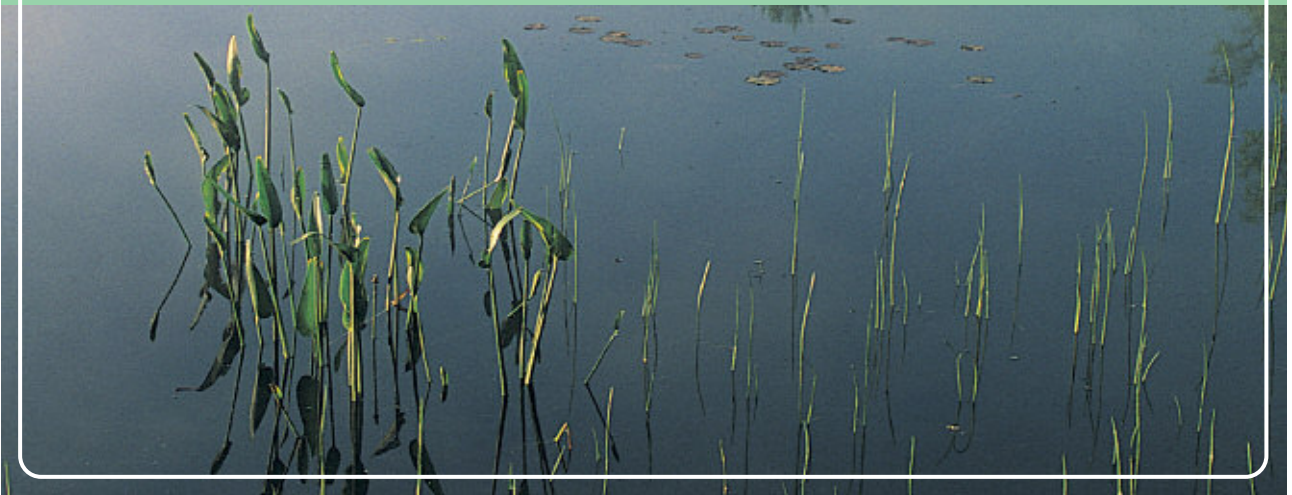
Vanaf 2006 is een nieuwe Europese zwemwaterrichtlijn van kracht. Deze heeft betrekking op alle zwemwaterlocaties. In Nederland zijn er ongeveer 650 officiële, waarvan er circa 220 in rijkswateren liggen. Rijkswaterstaat verzorgt hier het waterkwaliteitsbeheer.

De nieuwe richtlijn slaat een andere weg in. Liever anticiperen dan reageren, is de gedachte. Van waterbeheerders wordt verlangd dat zij vooruit kijken en maatregelen nemen om risico's te verminderen. Er hoeft minder te worden gemeten, maar de waterkwaliteit moet aan strengere normen voldoen. Meer dan voorheen staat de badgast centraal. Hij moet zo goed mogelijk worden beschermd, hij moet ook duidelijk en tijdig worden geïnformeerd en betrokken worden bij de aanwijzing van zwemwateren.

De Europese Zwemwaterrichtlijn gaat uit van vier kwaliteitsklassen: 'uitstekend', 'goed', 'aanvaardbaar' en 'slecht'. Volgens de richtlijn moeten in 2015 alle officiële zwemlocaties in ieder geval 'aanvaardbaar' zijn (resultaatsverplichting). Dat niet alleen, de richtlijn gaat er van uit dat lidstaten vervolgens hun best doen om alle locaties 'goed tot uitstekend' te maken (inspanningsverplichting).

Zwemwaterrichtlijn en KRW

In hoeverre hebben de Zwemwaterrichtlijn en de Kaderrichtlijn Water met elkaar te maken? Zwemwaterlocaties krijgen volgens de KRW de status van beschermd gebied. En maatregelen die voor de KRW worden genomen om de waterkwaliteit te verbeteren, zullen in de meeste gevallen gunstig uitpakken voor de zwemwaterkwaliteit en de strijd tegen blauwalgen. Maar het doel en de wijze waarop dit wordt bereikt, verschillen aanzienlijk. De KRW is gericht op ecologisch gezonde watersystemen terwijl de Zwemwaterrichtlijn bescherming van de volksgezondheid propageert. Bovendien hanteert de KRW de lange termijn, terwijl de Zwemwaterrichtlijn snel resultaten wil boeken. Met andere woorden: om op korte termijn aan de eisen van de Zwemwaterrichtlijn te voldoen, bieden de maatregelen die voor de KRW worden voorzien geen uitkomst.

Rijkswaterstaat en de richtlijn

Rijkswateren met de functie 'zwemwater' worden beheerd door Rijkswaterstaat. De provincies treden op als bevoegd gezag. Vanuit hun eigen rollen werken deze organisaties in de dagelijkse praktijk nauw samen.

Provincies

De provincie heeft de taak om zwemwaterlocaties aan te wijzen (en, zo nodig, af te voeren). Aanwijzing gebeurt elk voorjaar opnieuw. De provincies stellen de lijst met aangewezen zwemwaterlocaties op. Rijkswaterstaat monitort de zwemwaterkwaliteit gedurende het badseizoen (1 mei tot 1 oktober). Tijdens en na afloop van het badseizoen rapporteert Rijkswaterstaat de waterkwaliteitsgegevens aan de provincies. Verder voorziet de provincie het publiek van algemene en actuele informatie over zwemwater. Dit houdt in: voorlichting over de provinciale zwemwateren én relevante informatie op de locatie zelf. Logischerwijs is het ook de provincie die, naar aanleiding van ontvangen waterkwaliteitsgegevens, een negatief zwemadvies afgeeft of een zwemverbod afkondigt.

Aanwijzing en functietoekenning

Hoewel de provincie een zwemwaterlocatie aanwijst of afvoert, kan dit uitsluitend wanneer in het Beheerplan voor de Rijkswateren (BPRW) de functie 'zwemwater' is toegekend. Dit houdt in dat wanneer een provincie een nieuwe locatie wil aanwijzen die de functie 'zwemwater' niet heeft of wanneer Rijkswaterstaat de functie 'zwemwater' ergens niet langer wil toekennen, het BPRW op dit punt moet worden herzien, zo nodig tussentijds. Om het proces van aanwijzen en afvoeren soepel te laten verlopen is afstemming tussen provincies, Rijkswaterstaat en het ministerie van Verkeer en Waterstaat cruciaal.

Rijkswaterstaat

Als waterbeheerder voert Rijkswaterstaat, conform de nieuwe richtlijn, een aantal taken uit. Deze houden, kort samengevat, in dat Rijkswaterstaat:

- verantwoordelijk is voor de zwemwaterkwaliteit van alle aangewezen locaties in rijkswateren;
- van elke aangewezen locatie een zwemwaterprofiel opstelt;
- dit profiel actueel houdt;
- zorgt voor adequate monitoring van zwemwaterlocaties;
- indien de zwemwaterkwaliteit onvoldoende is, het initiatief neemt om samen met betrokkenen maatregelen te treffen ter verbetering van de zwemwaterkwaliteit;
- aan het eind van elk badseizoen gegevens verzamelt ten behoeve van rapportage aan de Europese Commissie.

Zwemwaterprofielen

Eind 2009 wil Rijkswaterstaat beschikken over zwemwaterprofielen voor alle locaties die hij beheert. Een profiel is in feite een uitgebreide karakterschets van een zwemwater, inclusief een beschrijving van bronnen van verontreiniging en risico's die hieruit voortkomen. Aan de hand van het profiel is het mogelijk om gezamenlijk vast te stellen welke maatregelen getroffen moeten worden.

Aan elk zwemwaterprofiel ligt uitgebreid veldwerk ten grondslag, en een grondige analyse van historische meetgegevens (waterkwaliteit, weer). Dat profielen actueel blijven, spreekt voor zich. Veranderingen in het watersysteem of lozingenpatronen

moeten daarom worden herkend en periodiek worden verwerkt. Voor nieuw in te richten locaties dient de initiatiefnemer het zwemwaterprofiel op te stellen. Na goedkeuring van Rijkswaterstaat en provincie houdt Rijkswaterstaat het actueel.

Maatregelen

Als uit het profiel onaanvaardbare risico's naar voren komen, moet de waterbeheerder het initiatief nemen tot gepaste maatregelen óf kunnen aantonen dat de kosten van zulke maatregelen niet in verhouding staan tot de baten. Dan kan een locatie eventueel worden afgevoerd. Maatregelen moeten uiteraard aansluiten op de oorzaak van de kwaliteitsvermindering en zullen per locatie verschillen. Of het nu gaat om de lozing van afvalwater of bijvoorbeeld om de uitwerpselen van watervogels, Rijkswaterstaat zal alleen ter plekke, in samenwerking met andere betrokkenen, een geschikte oplossing kunnen vinden. Een kwestie van maatwerk, lokaal of regionaal. Dat geldt ook voor de kosten van maatregelen die zoveel mogelijk op de vervuiler of belanghebbenden worden verhaald.

Monitoring

Gedurende het badseizoen neemt de waterbeheerder monsters op vaste meetpunten. De richtlijn gaat uit van een minimum van eenmaal per maand, maar op veel locaties kan een hogere frequentie voor de hand liggen. Hoe goed de zwemmer is beschermd, verschilt immers per zwemwater. Regelmatige controle is gewenst omdat de waterkwaliteit in korte tijd kan verminderen, bijvoorbeeld onder invloed van warm weer, algen of watervogels. Als de locatie druk bezocht wordt, kan dit uiteraard ook tot vuiler water leiden. Daar waar een zwemwater 'uitstekend' blijkt en het zwemwaterprofiel een minimaal risico op verontreiniging laat zien, kan de frequentie eventueel worden teruggeschroefd. Feit is wel dat zowel provincies als badgasten actuele informatie wensen en een publieksgerichte organisatie die dient te verschaffen.

De richtlijn verplicht controle op twee groepen bacteriën: intestinale enterokokken en *Escherichia coli*. Beide fungeren als indicator van de hoeveelheid ziekteverwekkende bacteriën in water. Als het zwemwaterprofiel een risico op blauwalgen laat zien, is controle op de aanwezigheid van blauwalgen tijdens het badseizoen verplicht. Bovendien wordt op grond van de Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden (Whbvz) niet alleen de waterkwaliteit beoordeeld, ook de algemene hygiëne en veiligheid worden getoetst.

Blauwalgen

Giftige blauwalgen zijn in Nederland een terugkerend probleem. Blauwalgenbloei doet afbreuk aan de recreatieve functie en brengt de veiligheid van zwemmers in het geding. Veranderingen in het klimaat zullen dit probleem waarschijnlijk vergroten. Volgens de nieuwe richtlijn moet de waterbeheerder er alles aan doen om problemen met blauwalgen te voorkomen. Als men op een locatie eerder met blauwalgen te kampen heeft gehad, moet dit in het zwemwaterprofiel worden vermeld. In dat geval is preventieve monitoring tijdens het badseizoen verplicht. Wanneer zich ergens blauwalgenbloei voordoet, moeten direct effectgerichte maatregelen worden genomen. Ook moet de zwemmer worden voorgelicht en afdoende worden beschermd, wat tot een tijdelijk zwemverbod kan leiden. Een structurele aanpak van dit probleem vraagt echter om maatregelen op de lange termijn, zoals de Kaderrichtlijn Water die met zich meebrengt.

Beheren en informeren

In 2015, wanneer de oude richtlijn is ingetrokken en de nieuwe via wetgeving in de beheerspraktijk is ondergebracht, moet de kwaliteit in alle zwemwateren 'aanvaardbaar' zijn. Dat niet alleen, verwacht wordt dat elke lidstaat vervolgens de classificatie 'goed tot uitstekend' nastreeft. Dan moet wel een solide basis zijn gelegd, in de vorm van efficiënt zwemwaterbeheer.

Rijkswaterstaat streeft naar een vorm van zwemwaterbeheer die recht doet aan de uitgangspunten van een publieksgerichte netwerkorganisatie: doelmatig, transparant en werkend in samenspraak met partners en publiek. Met andere woorden, Rijkswaterstaat wil beheren én informeren.

Om als badmeester nieuwe stijl op te kunnen treden, moet Rijkswaterstaat zich nu concentreren op ontwikkeling en uitvoering van de toegelichte taken. En wel zodanig dat niet alleen aan de Europese waterkwaliteitsnorm wordt voldaan, maar dat gebruikers van Nederlandse zwemwateren zo goed mogelijk worden beschermd en geïnformeerd.

Zwemwater: een publieke zaak!

Maar liefst driekwart van de Nederlandse huishoudens – vooral gezinnen met kinderen – recreëert bij oppervlaktewater. Uit recent onderzoek blijkt dat men erop vertrouwt dat zwemwater van voldoende kwaliteit is. Wat en hoeveel de overheid onderneemt om voor schoon water te zorgen, is niet goed bekend. De helft van de gebruikers geeft zelfs aan dat de overheid te weinig doet. Zwemmend Nederland meer betrekken bij zwemwaterbeheer ligt voor de hand.

Blik op de einder: 2015

Wat is het steefbeeld? Voor efficiënt en eenduidig zwemwaterbeheer is een **uniforme werkwijze** binnen Rijkswaterstaat onmisbaar. Alle regionale diensten zitten inmiddels op één lijn doordat ze 'best practices' delen en, in samenspraak met de Waterdienst, **standaarden** hanteren: voor monitoring, voor het (laten) opstellen en bijhouden van zwemwaterprofielen, voor opslag en verwerking van data, en in de manier van rapporteren.

Door waterkwaliteitsgegevens op een gestandaardiseerde wijze aan de provincies te verstrekken, draagt Rijkswaterstaat bij aan uniformiteit in informatievoorziening door provincies. Uniformiteit bewerkstelligt Rijkswaterstaat overigens ook op andere manieren. Bijvoorbeeld door een **voortrekkersrol** te spelen in de totstandkoming van **één loket** waar iedereen terecht kan voor (actuele) zwemwaterinformatie uit het hele land. Zo ondersteunt Rijkswaterstaat zijn partners én profileert zich als publieksgerichte netwerkorganisatie.

Zwemwaterprofielen van alle aangewezen locaties zijn in 2009 afgerond en worden sinds 2010 actueel gehouden. Structurele maatregelen ter verbetering van de zwemwaterkwaliteit zijn inmiddels afgerond. Alle rijkszwemwateren zijn 'aanvaardbaar' conform de Europese normen. Dit is mede dankzij **heldere afspraken** met andere overheden en bij zwemwaterbeheer betrokken partijen: locatiehouders, recreatieschappen en belangenorganisaties zoals ANWB en Stichting de Noordzee.

Rijkswaterstaat laat van zich horen. Hoewel **communicatie** met gebruikers van zwemwater primair een taak van de provincies is, levert Rijkswaterstaat ook hieraan een belangrijke bijdrage. In eerste instantie door de maatschappij beter **voor te lichten** over wat Rijkswaterstaat precies doet om zwemwater veilig en schoon te houden. En door uit te leggen wat dit betekent voor de kwaliteit van het zwemwater in het licht van de Europese Zwemwaterrichtlijn, maar ook in het licht van de bij het publiek goed bekende Blauwe Vlag.

Al met al is Rijkswaterstaat anno 2015 een kundig zwemwaterbeheerder. De organisatie heeft haar taken in het verlengde van de Europese regels aangegrepen, niet alleen om te laten zien hoe efficiënt ze haar werk doet, maar vooral hoezeer ze de belangen van zwemmers en andere belanghebbenden behartigt. Het **vertrouwen** in Rijkswaterstaat als beheerder van rijkswateren is, mede hierdoor, groter dan ooit!

Door Rijkswaterstaat beheerde zwemwaterlocaties

Topografische ondergrond (c) EuroGeographics

Dit document is opgesteld door de projectgroep zwemwater van Rijkswaterstaat ter voorlichting van collega's die met de Europese Zwemwaterrichtlijn te maken hebben.

Contactpersonen zijn:
Ton de Vrieze (Dienst IJsselmeergebied)
ton.de.vrieze@rws.nl en
Hans Ruiter (Waterdienst)
hans.ruiter@rws.nl